

Наистина в този победен възход на поета в живота на нашата съвременност имаше отделни тонове на дисонанс. Лозунгът „Повече сред народа — по близо до живота“ все още каже че ли се отнася само до писатели и поети, докато голяма част от нашата литературна критика и история по старому гради своите концепции между четирите стени на научния кабинет, без да свери изводите си с пулса на кипиящия зад тези стени живот. Докато изразът „l'art pour l'art“ е недопустим анахронизъм за нашето съвременно изкуство, докато науката в повечето си отрасли вече осъществява връзката между теория и практика, литературната наука до голяма степен все още запазва своя кабинетен въздух. Иначе не би било възможно в наши дни и срещу самото течение на живота да се създаде една подценяваща концепция за Яворов като тезата за двата периода в неговия творчески път.

На пръв поглед привържениците на тази концепция се опитваха да се оградят с бариерата на здрав марксистически подход към литературното наследство. Лениновият принцип за двете култури във всяка национална култура от миналото се изопачаваше в едно вулгарно разсичане на живата творческа плът на малкото наши класици, за да се пресеява делото им през дребното сито на определена схема: „Оттук дотук Яворов е реалист, оттам нататък неговото творчество е символистично.“ Или: „Признаваме първия период на Яворов до „Нощ“ (т. е. до 1901 г.). Следващият втори период принадлежи на буржоазията.“ Постепенно почна да се вадят като от дълбок кладенец по някое загубено здраво зърно и в този период — обидна снизходителност за ръста на един Яворов.

„Но ние се придържаме към здравата традиция на Г. Бакалов“ — оправдават се застъпниците на тази теза. Г. Бакалов беше обаче критик, който при омази конкретно историческа действителност е бил длъжен да предпази едно голямо дарование от неговите блуждения, беше длъжен и да се противопостави на буржоазните домогвания да се подцени социалната поезия на Яворов. Пък и Г. Бакалов никога не е обявявал за „символистичен“ цял един период у Яворов.

Основната проблема в творческия път на Яворов не е дали има в него два периода, или не. Всяка периодизация е до голяма степен абстрактна схема, необходима единствено доколкото може да улесни нашето познание. Самата тя обаче не е и не може да бъде разгадка на проблематиката в Яворовия творчески път. Как да си обясним иначе, че тъкмо тази схема е обслужвала така добре съвсем противоположни идеологии? Буржоазната естетска критика създаде първа тази концепция и я запълни със свое съдържание. Нашата съвременна литературна история се опита да я осмисли със свое противоположно съдържание, като прие първия период и отрече втория. Поставяйки целия път на Яворов след Илинденското въстание до края на живота му под един общ знаменател на индивидуализъм и символизъм, привържениците на тази теза, без да забележат, обективно се намериха по много въпроси на единен фронт с буржоазната естетска критика. Признавайки по-голямата част не само на „Безсънници“, но и на „Прозрения“ като творби с определено реакционно съдържание, те неволно подкрепиха тезата на естетската критика. От друга страна, за да утвърдят втория период като противоположен по идеи и метод на